

Norwegian University of
Science and Technology

NATURRESSURSFORVALTNING I KONGO

Hvilke politiske og økonomiske tiltak bør iverksettes for at Kongo skal unngå ressursforbannelse? Og vil tiltakene fungere?

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	3
1.1 Oppgavens struktur	4
2.0 TEORI: Ressursforbannelsen	5
2.1 Hva er det?	5
2.2 Teoretisk posisjonering	5
2.3 Hvorfor oppstår forbannelse?	8
2.4 Empiriske bevis på ressursforbannelse	8
2.5 Konsekvenser av ressursforbannelse	9
2.6 Tiltak for å unngå ressursforbannelse	11
2.6.1 Innføre institusjoner	11
2.6.2 Utvikle lokal kompetanse	11
2.6.3 Fordele velstand	12
2.6.4 Bekjempe korrupsjon	12
2.7 Hvem sitt ansvar er det?	12
3.0 METODE	13
4.0 EMPIRI: Ressursforbannelse i Kongo	14
4.1 Kongo	14
4.2 Naturressurser i Kongo	14
4.3 Utvikling og økonomi i Kongo	16
4.4 Korrupsjon i Kongo	17
4.4.1 Korrupsjon innen offentlig virksomhet	18
4.4.2 Korrupsjon innen naturressurssektor	18
4.5 Arbeid mot korrupsjon	19
4.6 Ressursforbannelse i Kongo	20
5.0 ANALYSE	21
6.0 OPPSUMMERING	23
6.1 Forslag til videre forskning	24
7.0 LITTERATUR	25

1.0 INNLEDNING

Hva er det med naturressurser? Et land med store mengder naturressurser skulle man tro hadde de beste utsikter for en trygg og god fremtid, men virkeligheten viser noe annet. I stedet for lykke og velstand, viser det seg at disse landene ofte får en dårligere utvikling, med svak økonomisk vekst, mye fattigdom og korrupsjon. Verdens rikeste land på naturressurser lider av en såkalt *ressursforbannelse*.

Kongo er et slikt land. Den demokratiske republikken Kongo (heretter Kongo), med sine 81 millioner innbyggere, er det nest største landet i Afrika, plassert midt på ekvator og med grense til ni andre stater. Det er et av verdens mest ressursrike, med adgang til både havet og kontinentets mest omfattende elvesystem, Kongoelva. I Kongo finner du også Afrikas største skoger, et stort vannkraftpotensiale og enorme forekomster av attraktive mineraler som kobolt og kobber (Solhjell, 2019). Likevel har Kongo et av verdens laveste bruttonasjonalprodukt per innbygger og flere titalls millioner mennesker lever i ekstrem fattigdom. Hvorfor er det sånn? Hva er det som gjør at det kongolesiske samfunnet ikke klarer å håndtere ressursene sine og de enorme inntektene det gir, på en bærekraftig måte så det gagnar hele befolkningen?

I oppgaven vil jeg se nærmere på Kongos ressursforbannelse og *hvilke politiske og økonomiske tiltak som kan iverksettes for at landet skal komme seg ut av uføret, og om disse tiltakene vil fungere*.

Jeg tar utgangspunkt i at det er en ressursforbannelse i Kongo. Det vil jeg dokumentere ved å vise til rapporter om landets økonomi, utvikling og levestandard. Deretter vil jeg forklare hva slags tiltak som kan hjelpe Kongo ut av den situasjonen landet er i. Jeg vil også diskutere hvorvidt disse tiltakene kan la seg gjennomføre. Korrupsjon er et viktig stikkord her. Høyt nivå av korrupsjon bidrar til svakere institusjoner, svakere håndheving av lovverk og det forpester alle deler av økonomien.

Det er viktig å understreke at dette er en empirisk oppgave. Ressursforbannelse er et empirisk fenomen fordi det baserer seg på virkeligheten. Man har observert et fenomen og utfra fenomenet funnet opp et begrep. Det er ingen teori som kan forklare fenomenet. Samtidig er denne forskningen handlingsrettet fordi den forsøker å komme med et bidrag til hvordan problemet kan løses. Problemet med ressursforbannelse er ennå ikke fullstendig forklart eller

løst. Oppgaven kan bidra med noe nytt til forskningsfeltet, gjennom å presentere ulike politiske og økonomiske tiltak som kan innføres i et land for å begrense ressursforbannelse.

1.1 Oppgavens struktur

Oppgaven følger en relativt normal struktur der det først kommer en teoridel, etterfulgt av metode og empiri. Deretter kommer analysen og til slutt en oppsummering.

I teoridelen går jeg gjennom fenomenet med ressursforbannelse. Hva er det egentlig? Og hvordan oppstår det? Her går jeg også gjennom litteraturen jeg har brukt. Hva sier tidligere forskning om ressursforbannelse? Jeg vil redegjøre for den teoretiske posisjoneringen i litteraturen, samt hvilke likheter og uenigheter som har eksistert blant forskerne på dette feltet. Jeg vil også gå gjennom empiriske bevis for at ressursforbannelse oppstår. Hvor skjer det, og hva er konsekvensene av denne forbannelsen? Her presenteres både en rekke negative virkninger av svak ressursforvaltning. Avslutningsvis vil teoridelen presentere noen tiltak som kan bidra til å unngå ressursforbannelse. Tiltakene dreier seg om institusjoner, lokal kompetanse, fordeling av goder og bekjempe korrupsjon. Dette er tiltak som blir ansett som de viktigste for en god håndtering av naturressurser. Til slutt vil jeg se på hvem som egentlig er ansvarlig for ressursforbannelse og hvem som er best egnet til å motvirke at det oppstår.

Etter teoridelen følger en redegjørelse for hva slags metode som vil bli brukt i den empiriske analysen. Det hele er en caseanalyse, der Kongo er case, og det blir brukt dokumentstudie. Deretter kommer empirien. Denne delen innledes med Kongos politiske situasjon, historie og økonomi. I tillegg til dette redegjøres det for naturressursrikdommen Kongo har. Jeg tar også for meg noen utvalgte internasjonale organisasjoner og hva de gjør for å styrke utvikling og bekjempe korrupsjon. Hvordan gjør Kongo det på de store indeksene over utvikling, økonomi og korrupsjon? I denne delen vil jeg legge stor vekt på forekomsten av korrupsjon i det kongolesiske samfunnet, spesielt i offentlige virksomheter og i naturressurssektoren, og hvordan arbeidet med å bekjempe korrupsjon ser ut i dag. Avslutningsvis i empiridelen beskriver jeg hvorfor Kongo lider av ressursforbannelse. Her presenteres årsakssammenhengen som forklarer hvilke faktorer som er de viktigste for at situasjonen er som den er i Kongo.

Til slutt kommer analysen, der jeg diskuterer hvorvidt de tiltakene som ble presentert i teoridelen er mulig for Kongo å dra nytte av. Er det for mye korrupsjon til at institusjonene vil

holde en høy kvalitet eller at den lokale kompetansen får mulighet til å utvikle seg? Jeg kommer fram til at det er viktig å få begrenset korrupsjonen i Kongo dersom de andre tiltakene skal fungere godt.

2.0 TEORI: Ressursforbannelsen

2.1 Hva er det?

Ressursrikdom burde være en gyllen mulighet for et land å løfte seg ut av fattigdom, fordi eksport av naturressurser burde kunne gi store inntekter til et land. Men historien viser faktisk at ressursrikdom sjelden har bidratt positivt (Le Billon, 2013). Paradoksalt nok har stater med en høy andel naturressurseksport til bruttonasjonalprodukt (BNP)¹, en tendens til å ha lavere vekstrater. De blir som forgiftet av såkalt ressursforbannelse (the resource curse), og opplever lavere økonomisk vekst enn stater som er relativt fattige på naturressurser. Sachs & Warner (2001) mener ressursforbannelsen kan forklares slik: Naturressurser begrenser aktivitet x. Aktivitet x er det som bidrar til økonomisk vekst. Derfor begrenser naturressurser økonomisk vekst (s. 833).

2.2 Teoretisk posisjonering

Ideen om en ressursforbannelse kom da forskere begynte systematisk å sammenlikne erfaringen fra ressursrike stater med ressursfattige stater. De første banebrytende forskerne studerte data på verdensbasis for å se om det var en statistisk korrelasjon mellom naturressurser, med spesielt fokus på olje, og økonomisk og politisk utvikling.

På den økonomiske siden av denne forskningen var Jeffrey Sachs og Andrew Warner sentrale. De viste at en høy andel av naturressurs-eksport til BNP korrelerte med lavere økonomisk vekst i de landene det gjaldt. På den politiske siden var Phillippe Le Billon som studerte forholdet mellom ressurser og krig. Ifølge Le Billons forskning er det ikke sjelden at væpnede grupper har finansiert krigføring med inntekter fra naturressurser. Le Billon (2001) konkluderer med at mange naturressurser i et land øker risikoen for krig og konflikt.

---

¹ Bruttonasjonalprodukt er den totale verdien på alle varer og tjenester som er produsert i et land i løpet av et år, og det brukes ofte som et mål på velstandsnivået i et land (Store norske leksikon, 2017).

Derfor hadde alt som ble skrevet om ressursforbannelse hovedfokus på to ting. For det første at ressursrike stater har en tendens til å få en svakere økonomisk vekst enn ressurs-fattige stater, og for det andre at ressursrike stater var mer utsatt for væpnede konflikter og borgerkrig. Michael Ross (2001) introduserte enda en side ved ressursforbannelsen. Han mente at olje- og mineral-velstand i tillegg hadde en antidemokratisk effekt. Altså at ressursrikdom gjør en stat mindre demokratisk.

Det har vært to ulike responser til disse forskjellige tilnærmingene innen ressursforbannelse. Det har vært én empirisk og én teoretisk. Den empiriske responsen har vært å se på om den negative korrelasjonen mellom naturressurser og utvikling virkelig holder i lengden, ettersom ulike forskningsteknikker forbedrer seg, i tillegg til at nye data på naturressurser blir tilgjengelig. Denne delen av responsen har resultert i viktige artikler som setter spørsmålsteget ved de opprinnelige funnene, både på den økonomiske og på den politiske siden. Disse artiklene har hatt en tendens til å vise et nullresultat, og noen ganger til og med et positivt resultat, mellom naturressurser og fenomenet som undersøkes. Dette har vært tilfelle når det blir brukt forskjellig data eller andre forskningsmetoder enn de opprinnelige. Men det er viktig å nevne at det også har vært studier som underbygger det originale “forbannelses-begrepet”, og dette både på den politiske og på den økonomiske siden. Derfor kan situasjonen på den empiriske litteraturen beskrives som “blandet” (Morrison, 2013, s. 1117).

Den teoretiske responsen til ressursforbannelse dreier seg hovedsakelig om å utforske institusjonenes betydning i ressursrike stater. Bestemmes effektene av naturressurser av det institusjonelle rammeverket i landet det gjelder? Mye av den senere forskningen på den økonomiske siden av ressursforbannelsen har vektlagt muligheten for at naturressurser har veldig ulike konsekvenser avhengig av det institusjonelle miljøet der naturressursene er. I land med sterke institusjoner har ikke naturressurser noen negative effekter og kan i mange tilfeller ha positive økonomiske virkninger. Mens for land med svakt institusjonelt rammeverk har naturressurser derimot ført til negative virkninger. På samme måte har det på den politiske siden vært fokus på hvordan naturressurser kan bidra til å stabilisere demokratiske regimer, basert på hvordan oppbyggingen av institusjoner er i de landene det gjelder. Og denne teoretiske retningen har senere blitt støttet av en rekke empirisk arbeid (Morrison, 2013, s. 1118).

Fenomenet som diskuteres sier at naturressurser er en forbannelse, fordi det fører til svakere økonomisk vekst, mindre demokratiske styresett og mer væpnede konflikter. Som nevnt har

denne forbannelsen blitt utfordret på flere punkter, der den teoretiske responsen har argumentert for at naturressurser er mindre som en forbannelse og mer som et mektig verktøy, som kan ha både positive og negative virkninger, avhengig av hvor ressursene befinner seg. Morrison (2013) redegjør for at dette representerer et stort skift i litteraturen, fordi hvis naturressurser er betinget er det ikke lenger noen forbannelse. Hvis det er en forbannelse som skal undersøkes er det heller institusjoner fremfor naturressurser en skal studere (s. 1122).

Det har altså vært ulike tilnærminger og uenigheter rundt spørsmålet om det faktisk er naturressursene som er problemet. Men hva med årsakene til at det oppstår? Sachs & Warner fokuserer i sin forskning særlig på mangelen på grunnleggende økonomisk politikk som årsak til sakte økonomisk vekst og ressursforbannelse. Dette innebærer åpenhet til det internasjonale markedet, statlig investeringsfond og markedsbaserte institusjoner. Terry Lynn Karl derimot mener ressursforbannelsen hovedsakelig er et politisk og ikke et økonomisk fenomen. Og hun mener mange forskere har unnlatt å erkjenne dette. Ressursforbannelsen dreier seg ikke om naturressursene i seg selv, men arrangementene rundt utvinningen av ressursene. Altså institusjonelle forhold og politiske strukturer (Karl, 2005).

Likevel er de fleste ekspertene enige. Variabler som kolonihistorie, geografisk plassering, svakt styresett, høyt nivå av korrupsjon og ujevn fordeling av velstand er utbredt i litteraturen som forklaringsfaktorer på ressursforbannelsen. Og det er enighet om at det er innen disse områdene at politiske og økonomiske tiltak må iverksettes for å forbedre tilstanden for de landene som lider av ressursforbannelse. Korrupsjon er som regel inkludert som forklaringsfaktor, men lite av forskningen har konsentrert seg spesifikt rundt dette. Det er grunn for å tro at korrupsjon er av de aller viktigste faktorene som leder til ressursforbannelse, og denne variabelen er også viktig fordi den påvirker de andre faktorene. I mange tilfeller vil svakheten til institusjoner eller et svakt styresett være grunnet høyt nivå av korrupsjon. På samme måte kan korrupsjon føre til at penger er ujevnt fordelt, som igjen bidrar til et lavt BNP og en svak utvikling.

Som en kan lese av det over har litteraturen valgt å vektlegge ulikt, men denne oppgaven vil ha hovedfokus på de økonomiske sidene av ressursforbannelse. Hvordan har det seg at noen av verdens rikeste land målt i naturressurser, er blant de land med lavest BNP per innbygger og med svak økonomisk vekst sammenliknet med ressursfattigere land? Oppgaven vil også fokusere spesifikt på korrupsjon og hvordan dette forhindrer en god håndtering av ressursrikdom.

2.3 Hvorfor oppstår forbannelse?

Ressursforbannelse er et begrep som består av to ord, ressurs og forbannelse. I det ligger det at det er ressursen som forbanner. Altså at hvis ikke ressursen hadde vært tilstede hadde ikke nødvendigvis forbannelsen vært der heller. Mye tyder på at økonomien i ressursavhengige stater er påvirket på flere måter av denne forbannelsen. Utrolig nok er det i mange tilfeller slik at naturressurser øker fattigdommen, og økonomisk vekst er redusert. Svak økonomisk vekst kan igjen resultere i lav inntekt per innbygger. I tillegg til dette er stater med mange naturressurser, ofte korrupte og har et uforutsigbart statsapparat (Le Billon, 2013). Korrupte myndigheter putter inntektene fra ressursen i egen lomme og lite kommer folket til gode. De statlige institusjonene i mange av disse landene er svake, og ikke i stand til å håndtere innbyggernes økonomiske og sosiale problemer (Ross, 2003).

I en studie utført av Sachs & Warner tar forskerne for seg mulige forklaringer på den sakte økonomiske veksten i afrikanske stater sør for Sahara. Dette er stater som er rike på naturressurser. Her peker de på manglende åpenhet til det internasjonale markedet, geografisk plassering, statens evne til sparing, institusjonell kvalitet i de respektive statene og avhengighet av naturressurser som mulige forklaringsfaktorer på svak økonomisk vekst (Sachs & Warner, 1997). I studien tar de også med forventet levealder som en indikator på fremtidig økonomisk vekst. Forventet levealder gir en bred indikasjon på befolkningens helse, som i tidligere forskning har vist seg å kunne predikere økonomisk vekst. Levealder sier mye om kvaliteten på offentlig helseinstitusjoner, i tillegg til å gi et mål på omfanget av sykdommer i befolkningen. Man kan anta at lav forventet levealder reflekterer den økonomiske kostnaden som er ved høy spebarnsdødelighet, høy dødelighet i populasjonen og en kortere tidsperiode for akkumulering av menneskelig kapital. Det sier altså noe om hvor stor arbeidskraften er og dermed potensialet et land har for økonomisk vekst (Sachs & Warner, 1997, s. 341).

2.4 Empiriske bevis på ressursforbannelse

Sachs & Warner (2001) redegjør for at det finnes tydelige empiriske bevis på fenomenet med ressursforbannelse i den virkelige verden. Det er så og si ingen overlapp mellom de statene som innehar store naturressurser, og de statene som har høye nivåer på BNP. Det første tydelige beviset på at ressursforbannelsen er gjeldende i verden i dag handler om at mange ressursrike stater har vært rike på naturressurser i lang tid. Hvis naturressurser virkelig hjelper økonomisk

vekst, hvorfor ser vi da ikke en positiv sammenheng mellom velstand i form av naturressurser og annen økonomisk velstand? Andre observasjoner bekrefter også at ekstremt ressursrike stater som oljestatene i Midtøsten, Nigeria, Mexico eller Venezuela ikke har opplevd vedvarende økonomisk vekst. Mens de siste tretti årene har det vært de såkalte ”tigerøkonomiene” i Øst-Asia, som inkluderer Korea, Taiwan, Hong Kong og Singapore, som har hatt den sterkeste økonomiske utviklingen. Dette er land som er relativt fattige på naturressurser (Sachs & Warner, 1995, s. 2). Det er også mye forskning på økonomisk vekst som demonstrerer det samme; gjentatte regresjonsanalyser på vekstrater i staters økonomi viser at høy ressursintensitet har en tendens til å korrelere med svak økonomisk vekst (Sachs & Warner, 2001, s. 828).

2.5 Konsekvenser av ressursforbannelse

Naturressursavhengighet har både en rekke økonomiske og politiske konsekvenser for en stat. De første utfordringene med naturressurser kommer allerede før inntektene har begynt å strømme inn. Myndighetene møter vanskelige situasjoner når de skal forhandle frem avtaler med erfarne internasjonale selskaper, som har sterke interesser og ønsker tilgang til naturressursene. Utvinning av naturressurser som mineraler, olje og gass krever tett samarbeid mellom landets myndigheter og internasjonale private aktører. Dette kan skape situasjoner der kjøperen faktisk har mer kjennskap til naturressursen og verdien den har, enn selgeren, som er myndighetene i landet det gjelder. Det kan føre til at det er de private selskapene som stiller sterkest i en forhandlingsposisjon med landets myndigheter, som igjen fører til ugunstige avtaler for staten (Humphreys et al., 2007, s. 4-5). Andre konsekvenser som har vist seg å være gjeldende er at befolkningen i stater som er sterkt avhengig av naturressurser, ofte har en begrenset politisk frihet, er mindre demokratiske og er mer gjennomsyret av korrupsjon. Empiriske bevis viser at naturressursavhengighet bidrar til disse utfallene gjennom flere mekanismer (Humphreys et.al., 2007, s. 10).

Korrupsjon er en politisk risiko som har lett for å bygge seg opp ved store beholdninger av naturressurser. Kort forklart er korrupsjon misbruk av offentlig tillit eller misbruk av makt i betroede stillinger for personlig gevinst. Korrupsjon innebærer tyveri av politiske, sosiale og økonomiske goder fra befolkningen. I mange land, og spesielt utviklingsland, skaper korrupsjon fattigdom, sosial marginalisering og hindrer både økonomisk vekst og utvikling (Kvalnes, 2011). Det blir fort svært fristende for politiske ledere å ty til tyveri av lett tilgjengelige

finansielle eierandeler. Oljebransjen for eksempel, er i dag preget av mye korrupsjon rundt om i verden.

Det har paradoksalt nok vist seg å være skadelig for selve staten å ha mye naturressurser. Man skulle trodd at dette ville bidratt til en sterkere stat, men realiteten er motsatt. For stater som genererer inntekt fra salg av olje, gass, mineraler eller andre naturressurser blir mindre avhengig av innbyggerne sine. Og det kan føre til svakere bånd mellom myndigheter og befolkningen, noe som igjen åpner muligheten for korrupsjon og misbruk av fellesgodene i et samfunn (Humphreys et.al., 2007, s. 11).

Hovedproblemet ligger i at en befolkning som ikke betaler skatt, heller ikke i samme grad krever å få vite hva staten driver med, de får lite informasjon og mister kontrollen med statlige virksomheter. Også i tilfeller der folket misliker det staten gjør, mangler de midlene til å gjøre noe med det når de ikke betaler skatt. De har ingen finansielle midler å trekke tilbake. Det resulterer i at staten ikke behøver å engasjere seg i borgerne. Dessuten, når stater belager seg på eksterne inntekter fremfor interne, trenger man ikke bruke ressurser på å utvikle et sterkt byråkratisk apparat (for å samle inntekter fra skattebetalere), og man slipper å involvere seg i økonomien og drive aktiv økonomisk styring. Derfor bidrar ofte rikdom i form av naturressurser til en svak økonomisk styring (Humphreys et.al., 2007).

Det har vært bred enighet blant ekspertene om at det å samle inn skattepenger har ført til etablering av sterke stater og demokratiske institusjoner i mange vestlige land. Men når det gjelder ressursrike utviklingsland har nettopp det at de ikke har samlet inn skattepenger, men belaget seg på eksterne inntekter, ført til at statene ikke har utviklet seg til effektive stater (Humphreys et.al., 2007, s. 11-12).

Empirien viser at funn og utvinning av råvarer og naturressurser er som oftest bare til fordel for en relativt liten prosentandel av befolkningen. De som "eier" naturressursen eller er tett tilknyttet industrien nyter ofte godt av økte inntekter, mens resten av samfunnet blir holdt utenfor. Naturrikdommen blir sjelden likt fordelt. Arbeidere kan kanskje nyte høyere lønninger i servicesektoren, men som oftest skaper naturressurser kun et fåtall millionærer, så økningen i BNP er ofte konsentrert rundt noen få mennesker (Humphreys et.al., 2007).

I mange tilfeller er det utenlandske operatører som får de største inntektene fra et lands naturressurser. I flere utviklingsland er oljefelt og andre naturressurser utviklet av utenlandske selskaper. Det fører ofte til at mye av pengene og rikdommen blir tatt ut av landet, og det hindrer økonomisk vekst for den ressursrike staten (Pettinger, 2017).

2.6 Tiltak for å unngå ressursforbannelse

Hvordan kan et land rikt på naturressurser unngå ressursforbannelsen? Jeg vil nå ta for meg ulike politiske og økonomisk tiltak som kan iverksettes for å unngå ressursforbannelse og få rikdom fra naturressurser til å generere økonomisk vekst fremfor å føre til ytterligere fattigdom.

2.6.1 Innføre institusjoner

Det er bred enighet om at god ressurshåndtering krever kvalitet på politiske institusjoner. Det er nødvendig med et skille mellom autonome og uavhengige institusjoner, som arbeider sammen i et velutviklet byråkrati. Et viktig aspekt ved en slik maktfordeling er at institusjonene skal balansere hverandre. Ingen av dem skal ha mer eller mindre makt enn den andre, og de skal bidra med det såkalte *checks and balances*, som handler om at de skal kontrollere hverandres virksomhet. Dette vil sikre rettferdighet, integritet og transparens (Moses & Letnes, 2017, s. 58-59).

2.6.2 Utvikle lokal kompetanse

Ellers holder det ikke bare å ta i mot utenlandske selskaper til å utvinne ressursene. For både myndigheter og innbyggere burde det overordnede målet på lang sikt være å overføre produktiv kapasitet og velstand til en større verdi for landet. En verdi som innebærer arbeidsplasser, kompetanse, eierskap og kapasiteten som trengs for en større og mer langsiktig økonomisk vekst. Det er altså viktig å bygge opp den lokale kompetansen og støtte lokale selskaper, fremfor å importere arbeidskraft fra utlandet. Dette bidrar også til at inntektene forblir innad i økonomien gjennom lønningene til innbyggerne, som også betaler skatt til staten. Det vil igjen føre til økonomisk vekst og bedre levekår for større deler av befolkningen (Moses & Letnes, 2017).

En slik økonomisk og politisk utvikling er avhengig av strukturelle endringer. Det er viktig å overføre ressurser fra tradisjonelle aktiviteter inn i nye, mer produktive aktiviteter. Man må skape nye arbeidsplasser, legge til rette for bedre infrastruktur og gjøre det slik at levekårene

for innbyggerne blir bedre. Slike politiske prosesser er i utgangspunktet svært krevende, og kan være enda mer krevende for utviklingsland som allerede sliter med lite utbygd byråkrati og ineffektive beslutningsprosesser (Moses & Letnes, 2017, s. 138-139).

2.6.3 Fordele velstand

Å få til en jevnere fordeling av verdier og velstand er et annet viktig tiltak. Som nevnt tidligere kommer rikdommen i dag bare noen få mennesker til gode. Konsekvensene av ressursforbannelsen blir større dersom inntektene fra naturressurser kun tilfaller en liten gruppe mennesker, fordi det blant annet oppstår en markedsøkning i luksusvarer. En jevnere fordeling av denne velstanden vil aktivere en mer variert økonomi (Pettinger, 2017). Det er noe som igjen kan bidra til økonomisk vekst, og løfte flere ut av fattigdom (Sachs & Warner, 1995).

2.6.4 Bekjempe korrupsjon

Noe av det vanskeligste med naturressurser er korrupsjon som følger med. Og korrupsjon er også svært vanskelig å bli kvitt. For å få bukt med korrupsjon må landets myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn arbeide sammen. Sammen må de utvikle standarder og prosedyrer de alle er villige til å følge (Transparency International, 2019). Tidligere president i Liberia, Ellen Johnson Sirleaf, sier at korrupsjon ikke er myndighetenes feil, men først og fremst et samfunnsproblem. Hun sier det er systemisk, og forbundet med fattigdom og undertrykkelse. Det er og vil alltid være et kulturelt problem, og man må derfor arbeide sammen for å bli kvitt det (Bertelsmann Stiftung, 2015, 0:12).

2.7 Hvem sitt ansvar er det?

Det eksisterer en bred enighet om at både staten og private selskaper har et ansvar for en god håndtering av naturressurs-rikdom. Dersom staten ikke vil eller ikke klarer å foreta seg de nødvendige tiltakene vil det beste være å la naturressursene ligge. Da blir det ikke en "bortkastet" ressurs. Ofte vil dette være den beste løsningen, spesielt hvis det er en risiko for at myndighetene skal bruke inntektene fra disse naturressursene kun til sine egne interesser og ikke for samfunnet som helhet. I et slikt tilfelle vil befolkningen i en liten grad ta fordel av at ressursene blir liggende, men selvsagt ikke så mye som hvis inntektene hadde blitt brukt til å forbedre levekår og styrke økonomien (Humphreys et al., 2007, s. 17).

Det er generelt viktig å ta til betraktning at det er mange aktører involvert i dette, og det gjør ressursforbannelse så komplekst. Det er både private og statlige aktører. Det er organisasjoner, institusjoner, befolkning og selskaper. Alle disse er i samspill med hverandre, og dette bidrar til at det kan være enda vanskeligere å få tiltakene implementert.

3.0 METODE

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke hva slags politiske og økonomiske tiltak Kongo kan implementere for å begrense sin ressursforbannelse. Kongo er et av verdens rikeste land når det kommer til naturressurser, men er likevel et av klodens aller fattigste land. Jeg innleder altså med å anta at Kongo lider av ressursforbannelse og baserer analysen min deretter.

Jeg undersøker dette ved å benytte dokumentanalyse og casestudie. Dokumentanalyse er studier av offentlig dokumenter, og dokumenter som ofte er produsert for andre formål enn forskning. I dokumentstudier, som ved bruk av andre kvalitative forskningsmetoder, er det viktig å redegjøre godt for hvorfor den aktuelle empirien er valgt ut (Tjora, 2017). Jeg studerer ulike rapporter om blant annet korrupsjon og økonomisk tilstand i Kongo. Disse rapportene bruker jeg til å redegjøre for hvorfor landet er kommet i det uføret det er, og som grunnlag for tiltak som kan settes i verk for å unngå at land med mange naturressurser blir forgiftet av ressursforbannelse. Jeg har valgt ut empirien min om Kongo fordi Kongo er et godt eksempel på et land som er rammet av ressursforbannelse.

En av de store utfordringene ved forskning er hvordan avgrense empirisk arbeid. En god strategi for å avgrense et prosjekt er å benytte seg av én eller flere *cases*. *Et casestudium* er en undersøkelse som har en naturlig avgrensning uavhengig av forskningsprosjektet, for eksempel en organisasjon, en institusjon eller et land (Tjora, 2017). I denne oppgaven er Kongo casen som undersøkes. Empirien viser at det finnes mange land som lider av ressursforbannelse, men det vil bli for stort å studere alle landene som sliter med dette. Derfor er det positivt å avgrense oppgaven til å handle om Kongo. En svakhet ved dette kan være at Kongo er et tilfelle som er for ekstremt. Vil det være mulig å generalisere på bakgrunn av funnene i denne oppgaven? Og er funnene overførbare? Dette er spørsmål en må stille seg ved en caseanalyse.

4.0 EMPIRI: Ressursforbannelse i Kongo

4.1 Kongo

På sent 1800-tall oppsto Kongo som en koloni, kontrollert av belgiske Kong Leopold II. Landet ble selvstendig i 1960 og den militære lederen, Mobutu Sese Seko, fikk kontroll over statsapparatet gjennom et kupp kort tid etter. I løpet av tre tiår med Mobutu Sese Seko ved makten, ble Kongo mer og mer korrump, og naturressurser ble utnyttet av nasjonale eliter og utenlandske interesser. Utover 1990-tallet ble det mer uro og politisk ustabilitet, og i 1994 ble landet fylt med flyktninger fra krigen og folkemordet i nabolandet Rwanda (Hayes & Burge, 2003, s. 25-26).

I 1996 startet et opprør mot Sese Seko som endte med at han i 1997 ble avsatt ved statskupp. Maktskiftet utløste en ny borgerkrig i Kongo i 1998 og denne krigen utviklet seg etter hvert til å bli en kamp om landets naturressurser. Flere andre land var involvert i kampene, deriblant Uganda, Burundi, Angola og Zimbabwe. Den varte fram til 2003 da de fleste utenlandske styrkene trakk seg ut. Det anslås at over fem millioner mennesker døde som følge av krigen. Den gikk også hardt utover kongolesisk økonomi. Lokale kriger og konflikter preger landet fortsatt i dag (Solhjell, 2019).

Det institusjonelle rammeverket i Kongo er sviktende. Statlige institusjoner, og spesielt de som er knyttet til den lovgivende og dømmende makten (parlamentet og domstolene) som skal bidra med checks & balances, er preget av utbredt korrupsjon og manglende profesjonalitet. Mange institusjoner, inkludert enheter som politiske partier, assosiasjoner og interessegrupper mangler et internt demokrati og kjennetegnes ved ledelse basert på enkeltindivider fremfor en formell struktur eller nedlagte regelverk. Det nasjonale militæret er mer opptatt av lojalitet til enkeltpersoner enn til demokratiske prinsipper. Forsvaret tar imot ordre direkte fra presidenten og ikke fra demokratisk tilsyn (Bertelsmann Stiftung, 2018).

4.2 Naturressurser i Kongo

Kongo har enormt med naturressurser. Landet har Afrikas største skoger og vannkraftpotensial og enorme forekomster av attraktive mineraler, dette inkluderer alt fra gull og diamanter til kobolt og kobber. Helt fra kolonitiden og frem til i dag har de betydelige naturressursene gjort Kongo til et ettertraktet land for utenlandske interesser. Men til tross for enorme forekomster

av naturressurser har Kongo et av de laveste BNP per person i verden, og er generelt svært lite utviklet økonomisk. Lite av rikdommen fra utenlandske interesser har kommet befolkningen til gode (Solhjell, 2019).

Kongo innehar store deler av verdens nest største regnskogsområde etter Amazonas, den såkalte Kongo Basin. Skogsdrift og tømmerhogst har stort potensiale for å generere statlige inntekter blant annet ved å eksportere tømmer. Men ulovlig hogst og smugling gjør at landet reduserer muligheten for økonomisk vekst. Industriell hogst og eksport av tømmer bidrar bare med 1 prosent av BNP i Kongo. Mye tyder på at den faktiske eksporten kan være syv ganger høyere (Transparency International, 2014).

Den økonomiske moderniseringen i Kongo er hovedsakelig basert på gruvedrift og utnyttning av landets svært betydningsfulle mineralforekomster. Økonomien baserer seg på eksport av kobber, kobolt, diamanter, gull og petroleum. Utførsel av mineraler har de seneste årene stått for rundt 90 prosent av den samlede eksporten, og har representert omkring halvparten av landets BNP (Leraand & Solhjell, 2019).

Mye av den kongolesiske økonomien baserer seg også på lån fra store banker og utenlandske investeringer. Kina er et av flere land som har investeringer i Kongo. De har investert mer og mer i infrastruktur og sykehus, mot at de har fått gunstige avtaler om utvinning av kobber og kobolt (FN-sambandet, 2019).

Det statlige selskapet Gécamines er ansvarlig for utvinningen av omkring 90 prosent av kobberproduksjonen, så vel som hele utvinningen av kobolt, sink og kull (Leraand & Solhjell, 2019). Selskapet er involvert i både leting, forskning, utvinning og produksjon av mineraler. Gécamines er ved siden av å være det største gruveselskapet i Kongo, et av de største i hele Afrika. Og selskapet eier en av verdens aller største forekomster av kobolt (Gécamines, 2019).

Det er vanskelig å slå fast akkurat hva som er årsaken til fattigdommen i Kongo. Høsten 2018 uttalte direktør for Gécamines, Albert Yuma, at det var utenlandske gruveselskapene som var grunnen til at Kongo er av de fattigste landene i verden og har mistet milliarder av potensielle inntekter det siste tiåret. Mens ifølge andre er det Gécamines og all korrupsjonen i selskapet som har mye av skylden (Sanderson, 2018). Det norske FN-sambandet skriver at mange av de økonomiske problemene i Kongo skyldes den belgiske koloniadministrasjonens oppbygging av

ensidige økonomiske strukturer, der de tømte landet for verdifulle ressurser. Siden krigens slutt har det vært høy økonomisk vekst i landet, men svak infrastruktur, korrupsjon og et lite fungerende rettsvesen har bidratt til å hemme veksten.

4.3 Utvikling og økonomi i Kongo

UNDP er FNs program for global utvikling og verdens største utviklingsorganisasjon. Programmet styrer og koordinerer utviklingsarbeid i rundt 179 land og regioner, der organisasjonen i samarbeid med lokale myndigheter arbeider med å fremme langsiktig utvikling. UNDP definerer utvikling som menneskelig utvikling, som handler om å utvide menneskers valgmuligheter (UNDP, 2019a).

Hvert år publiserer UNDP en rapport, *Human Development Report*, som gir en status på den menneskelige utviklingen i verden. Her presenteres også den såkalte *The United Nation's Human Development Index* som gir et mål på utvikling i verdens stater. Indeksen er en samling av informasjon om inntekt, helse og utdanning, og måler i hvilken grad et land har lyktes i tre grunnleggende momenter av menneskelig utvikling; forventet levealder, utdanningsnivå og BNP per innbygger. Blant de statene som rangerer absolutt dårligst, finner vi Kongo. På den siste indeksen for 2018 havner Kongo som nummer 176 ut av totalt 189 land (UNDP, 2019b).

Til tross for at den kongolesiske økonomien vokste gradvis gjennom det siste tiåret, har BNP holdt seg forholdsvis lavt. Verdensbanken sine tall for 2017 viser at Kongo hadde BNP på 37 milliarder amerikanske dollar og en BNI² per innbygger på 460 amerikanske dollar. Dette gjør at Kongo havner blant de landene helt nederst på verdens-rankingen (World Bank, 2019). Data fra 2012 viser at så mye som 90 prosent av kongolesiske innbyggere lever under fattigdomsgrensa med en inntekt på litt over 3 dollar om dagen, og ressurser og velstand er svært ujevnt fordelt (Bertelsmann Stiftung, 2018).

Når det kommer til forventet levealder holder Kongo seg lavt, men har jevnlig økt de seneste årene. Ifølge tall fra Verdensbanken var den forventede levealderen for 2017 i Kongo på 60,03 år. Dette er betraktelig lavere enn verdensgjennomsnittet som ligger på 72,23 år (World Bank, 2019). Som nevnt tidligere er dette en indikasjon på at befolkningens helse i Kongo er dårlig.

---

² Bruttonasjonalinntekt (BNI) er et mål på summen av samlede inntekter i et land (Store norske leksikon, 2014).

Kongos skattesystem er svakt og inntekter er dårlig, mye fordi det er så få registrerte selskaper. Og de store selskapene tilhører som regel innflytelsesrike personer som vet hvordan de kan sno seg og unngå betale skatt. Det fører til at majoriteten av økonomisk aktivitet går inn i en uformell sektor³. Et eksempel er fra 2014, da en ekspertgruppe nedsatt av FN, fant ut at 90 prosent av alt gull produsert i Kongo, med en verdi på omlag 400 millioner dollar, ble smuglet ut av landet. Dette er et eksempel på at det er veldig vanskelig å måle størrelsen og omfanget på Kongos økonomi. Det er likevel synlig at økonomien er sterkt dominert av gruvedrift (Transparency International, 2014).

4.4 Korrupsjon i Kongo

Kongo blir sett på som et av de mest korrupte landene i verden. De rangerer svært lavt på flere kjente indekser (Assembe-Mvondo, 2015, s. 4). Transparency International er en ikke-statlig organisasjon etablert i 1993 som arbeider med å bekjempe korrupsjon. Organisasjonen publiserer blant annet årlig den kjente *International Corruption Perceptions Index*, som rangerer staters korrupsjonsnivå. I den siste indeksen blir Kongo rangert som nummer 161 ut av totalt 180 stater. Landet får score 20 på indeksen som går fra 0 til 100, der 0 er høyt korrupt, mens 100 er veldig lite korrupt. Det viser altså at mye tyder på et høyt nivå av korrupsjon i Kongo (Transparency International, 2019).

Korrupsjon er et enormt problem i Kongo og et stort hinder for sunn og god forretningsvirksomhet. Det forgifter samfunnet og ødelegger alle sektorer i økonomien, og gjør landets investeringssektor til en av de minst konkurransedyktige i verden. Korrupsjonen forhindrer også tiltak som skal øke transparens i statlige institusjoner. Bestikkelser er svært utbredt, til den grad at kongolesiske bedrifter anser ”penger under bordet” som ren rutine når de gjør forretninger. Korrupsjon er rett og slett institusjonalisert og blitt som en kreftsvulst som sprer seg rundt i hele systemet. Og det igjen gjør at den blir en trussel mot oppbyggingen av en sterk stat og etablering av et stabilt demokratisk styresett (Business Anti-Corruption Portal, 2016). Jeg vil nå se nærmere på korrupsjon innen noen utvalgte sektorer i Kongo.

---

³ Uformell sektor er økonomisk aktivitet som ikke er skattelagt eller overvåket av styresmakter, og derfor heller ikke medregna i landets BNP (Nupi, 2019).

4.4.1 Korrupsjon innen offentlig virksomhet

Over halvparten av kongolesiske bedrifter mener at å tilby “gaver” til offentlige tjenestemenn er en naturlig del av prosessen med å “få ting gjort”. Den utbredte korrupsjonen kan sies å være knyttet til svak administrativ kapasitet og mangel på ressurser, kombinert med lave lønninger og ubetalte arbeidere. Det er til og med slik at rapporter viser at bestikkelser og korrupsjon for mange av de offentlig ansatte er den eneste måten å skaffe seg penger på (Transparency International, 2014).

Det er sterk mangel på transparens i offentlige beslutninger, og særlig når det kommer til offentlig kontraktsføring. Over halvparten av alle bedriftsledere er forventet å komme med bestikkelser til offentlige embetsmenn for å sikre seg kontrakter. Det er med andre ord ingen vei utenom korrupte handlinger. Ellers er det hovedsakelig karteller og selskaper med monopol, altså selskaper som er eneselger av et produkt, som dominerer det kongolesiske markedet, og disse er ofte assosiert med presidentens indre sirkel, noe som gjør at en rettferdig konkurranse er så og si ikke-eksisterende (Business Anti-Corruption Portal, 2016).

4.4.2 Korrupsjon innen naturressurssektor

Naturressurssektoren er av de mest korrupte i Kongo, med gruvevirksomhet og skogdrift som de to verste. Myndighetenes håndtering av landets naturressursvelstand mangler transparens. Statlig eide selskaper dominerer utvinningssektoren, og prosessen med fordeling av lisenser til leting og utvinning er vilkårlig og svært vanskelig å ettergå. Inntektene fra naturressurser har for det meste gått til eliten i landet og på bekostning av befolkningen ellers og miljøet. Både landets gruve drift og oljesektor lider av utbredt korrupsjon og en kultur der hemmelighold og uformelle kontrakter er normalisert. Noe som igjen har bidratt til underslag av offentlige ressurser (Assemble-Mvondo, 2015).

Hemmeligholdet rundt kontrakter har ført til at banker har kansellert store lån tildelt statseide gruveselskaper. Dette inkluderer lån fra African Development Bank og Verdensbanken. I et tilfelle fra 2013 trakk Verdensbanken tilbake et lån på hele 532 amerikanske dollar som følge av at kongolesiske myndigheter nektet Verdensbanken innsyn i detaljer rundt salget av 25 prosent av et statseid kobberprosjekt (Business Anti-Corruption Portal, 2016).

Den kongolesiske regjeringen har også blitt anklaget for å ha solgt områder for gruve drift for fem milliarder amerikanske dollar under markedspris i bytte mot bestikkelser. Samtidig fant

nasjonalforsamlingen i Kongo ut at offentlige ansatte hadde mottatt 23 millioner dollar i bestikklser for at kinesiske selskaper skulle få en verdifull gruveavtale (Business Anti-Corruption Portal, 2016).

Det er gjentatte rapporter fra ulike organisasjoner som vitner om uheldig håndtering av naturressurser i Kongo. Global Witness er en av dem. Det er en ikke-statlig organisasjon som arbeider for å avdekke korrupsjon og menneskerettighetsbrudd i det politiske og økonomiske systemet som fører med naturressurser. Global Witness anser seg som pionerene i det å se sammenhengen mellom naturressurser, konflikt og korrupsjon (Global Witness, 2019a).

Global Witness har rapportert om hvordan naturressurser i Kongo har vært utnyttet til kommersiell fordel for bare noen få forretningsfolk og politiske aktører, på bekostning av landets borgere. Organisasjonen har også sett hvordan naturressursene har ført til at Kongo har blitt et samfunn preget av omfattende korrupsjon, mangel på transparens og livstruende arbeidsforhold (Global Witness, 2019b).

4.5 Arbeid mot korrupsjon

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) er en internasjonal organisasjon som arbeider for åpenhet i pengestrømmer fra olje- og gruvevirksomhet. Organisasjonen oppfordrer til samarbeid mellom myndigheter, selskaper og det sivile samfunn, og at disse skal enes om noen felles prinsipper og retningslinjer. Målet er at åpenhet om betalingsstrømmer på sikt skal bidra til et bedre styresett, mindre korrupsjon og danne grunnlag for økonomisk og sosial utvikling (EITI, 2019).

EITI har utarbeidet prinsipper for åpenhet og godt styresett, som også involverer aktiv deltakelse fra det sivile samfunn. Flere land, selskaper og institusjoner har sluttet seg til disse prinsippene. Prinsippene består av en rekke kriterier som må oppfylles av de land som ønsker å være en del av EITI (EITI, 2019). Kongo var akseptert som kandidat for EITI i 2008, men ble ikke godkjent fordi kongolesiske myndigheter ikke klarte å oppfylle kravene. Det var særlig dette med mangelfull offentliggjøring av tall, som gjorde at Kongo ikke fikk innpass. Men i 2014 ble Kongo fullverdig medlem. Da var myndighetene mer åpne og la fram tall blant annet fra olje- og gruveindustrien (Business Anti-Corruption Portal, 2016).

Myndighetene i Kongo har etablert et rammeverk for anti-korrupsjon, men mye tyder på at håndhevingen av dette er svakt. *The Congolese Penal Code* kriminaliserer de fleste former for korrupsjon, inkludert misbruk av maktposisjoner. Sistnevnte kan straffes med inntil 15 års fengsel. Hvitvasking av penger har også blitt kriminalisert under den såkalte *Money Laundering Act* (Business Anti-Corruption Portal, 2016). Myndigheten har etablert en kodeks for oppførsel og etiske retningslinjer som skal fremme åpenhet og transparens både i privat og offentlig sektor. Likevel virker ikke disse retningslinjene å være implementert i praksis og det er tydelige svakheter i håndhevingen av korrupsjonslovgivningen. Det eksisterer ingen mekanisme i statsapparatet som kan overvåke eller evaluere offentlige instanser, og det utføres sjelden kontroll av statlige utgifter og hva penger går til. Det er også verdt å nevne at varslere ikke er beskyttet av kongolesisk lov (Transparency International, 2014).

Arbeidet med å bekjempe korrupsjon i Kongo blir dessverre i stor grad hindret av svak informasjonsflyt i det kongolesiske samfunnet. Mange borgere er ikke opplyst om relevant lovgivning eller regelverk som angår dem, og det medfører også at lovene ofte ikke blir håndhevet (Assemble-Mvondo, 2015).

4.6 Ressursforbannelse i Kongo

Det er naturlig å se på Kongo som et land som lider under ressursforbannelse. Landet har enorme mengder naturressurser, men likevel lavt BNP per innbygger og lite rikdom som har kommet hele befolkningen og samfunnet til gode. Rikdommen havner i lommene på noen få personer. Disse er tett på industrien eller tett tilknyttet presidenten. Mye penger forsvinner i korrupsjon og inn i den store svarte økonomien. Ut fra empirien presentert er det særlig fire variabler som underbygger påstanden om at det er ressursforbannelse i Kongo, og det etablerer en årsakssammenheng som ser slik ut:

Svak utvikling	→	
Lavt BNP	→	Ressursforbannelse i Kongo
Høy korrupsjon	→	
Pengene går ikke til folket	→	

5.0 ANALYSE

Hvordan kan en stat unngå ressursforbannelsen? Svaret på det er komplekst, og det er avhengig av hvordan en stat responderer på en rekke valgmuligheter, både politiske og økonomiske. Når det gjelder Kongo er det viktig å se på hvilke politiske og økonomiske tiltak som kan iverksettes for at befolkningen skal kunne få ta del i godene og komme seg ut av fattigdom. Jeg vil nå undersøke om de tiltakene jeg redegjorde for i teoridelen, kan brukes for å gjøre Kongo til et bedre samfunn.

Det har blitt presisert at en bærekraftig håndtering av rikdom innen naturressurser krever velutviklede institusjoner. Som vi har lest ovenfor lider Kongo av et svakt institusjonelt rammeverk, og dette kan være noe av årsaken til deres ressursforbannelse. Derfor er det et viktig tiltak å innføre noen gode institusjoner innen naturressursforvaltning som kan regulere og balansere hverandre. Det er viktig at ingen av institusjonene har for mye makt og at de får drive selvstendig.

For å beholde kontrollen over naturrikdommen er det også viktig at Kongo etablerer lokale selskaper. For å oppnå en større og mer langsiktig økonomisk vekst, er det nødvendig at landet bygger opp egen kompetanse, og at det er kongolesere som blir sysselsatt i utvinningsindustrien.

Hvis Kongos innbyggere i større grad involveres i utvinningsprosessen, er sjansen også større for at inntektene blir jevnere fordelt i samfunnet. Og det er viktig. For som nevnt tidligere er jevn fordeling av velstanden nødvendig for å få til en mer bærekraftig håndtering av ressursrikdom. Jevn fordeling aktiverer en variert økonomi, som bidrar til økonomisk vekst, som igjen bidrar til en høyere levestandard. I Kongo i dag er det statlig eide selskaper som dominerer utvinningssektoren. En skulle trodd at statlig eierskap genererte inntekter til folket. Men slik er det dessverre ikke i Kongo. Det er bare noen få kongolesere som nyter godt av velstanden fra utvinningen av kobolt, kobber og andre mineraler. Med andre ord, det aktiveres ikke en variert økonomi.

Å innføre velfungerende institusjoner og utvikle lokal kompetanse er en svært krevende prosess for alle land. Og enda mer krevende for et utviklingsland med svakt byråkrati og lite effektive beslutningsprosesser. Med et så svakt institusjonelt rammeverk som Kongo har, er det alt annet

enn lett å innføre sterke, stabile institusjoner. Alle de utenlandske investeringene som er i Kongo i dag problematiserer dette ytterligere. Kina for eksempel, har plassert store pengesummer i kongolesisk infrastruktur og sykehus, mot at de har fått gunstige gruvedriftavtaler. Disse avtalene er det vanskelig for kongolesiske myndigheter å trekke tilbake uten videre.

Kongo må gjennom store strukturelle endringer før landet har kunnskap og kompetanse nok til å kunne stå på egne ben, uten utenlandske selskaper i utvinningsprosessen. I tillegg er de investeringene andre land har gjort i Kongo, som kinesernes sykehusinvesteringer, noe det kongolesiske samfunnet sårt trenger og mest sannsynlig har blitt avhengig av.

Mye tyder på at det aller viktigste en må ta tak i for å unngå at naturressurser blir en forbannelse, er korrupsjon. Korrupsjon forpester alle deler av samfunnet og alle deler av økonomien. Ingen av tiltakene som er nevnt ovenfor, vil fungere dersom landet er gjennomsyret av korrupsjon. Det er så ødeleggende på så mange nivåer at det nærmest blir umulig å få til velfungerende institusjoner, rettferdig fordeling eller økonomisk vekst.

For at Kongo skal få bukt med den utbredte korrupsjonen i landet, må myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn samarbeide om å komme fram til standarder og prosedyrer de alle faktisk er villige til å følge opp. Det er også svært viktig at lover og regelverk blir håndhevet.

Fordi korrupsjon er så utbredt i det kongolesiske samfunnet, er det svært vanskelig å se for seg at noen tiltak på kort sikt kan få landet på fote igjen. Korrupsjonen ødelegger for all utvikling, økonomisk vekst, fordeling av goder og kvaliteten på de statlige institusjonene. Det er derfor lite trolig at tiltak som å styrke lokal kompetanse og statlige institusjoner, kan føre til noe som helst uten at man får bukt med korrupsjonen først. De statlige institusjonene har liten autoritet og fungerer neppe særlig godt hvis det foregår utbredt korrupsjon. Institusjonene i en stat skal i utgangspunktet være autonome og regulere hverandre, men det skjer ikke dersom det er mye korrupsjon. Det fører derimot til at institusjonene blir svekket.

På samme måte vil konseptet med lokal kompetanse og lokale selskaper fungere mot sin hensikt dersom for eksempel beslutninger, lisenser eller avtaler styres av bestikkelser og korrupsjon. Som nevnt er de fleste kongolesiske selskaper ikke engang offentlig registrert. Lokale selskaper skal bidra til skatteinntekter og større økonomisk aktivitet. Men hvis pengene kun går inn i en

uformell sektor og styrker en svart økonomi, mister dette tiltaket med lokal forankrede bedrifter sin verdi, fordi de ikke styrker Kongos økonomi og dermed befolkningen som helhet.

Det er dessverre lite som tyder på en sterk politisk vilje til å bekjempe det enorme problemet med korrupsjon i Kongo. Staten oppfordrer i liten grad folk til å melde fra om kritikkverdige forhold, og de som likevel gjør det, er ikke beskyttet av loven. Det har også vært eksempler på at menneskerettighetsaktivister og journalister blir arrestert når de forsøker å melde fra om mislighold og korrupsjon.

Men likevel, Kongo har gjort noen små fremskritt i kampen mot korrupsjon. Vi har sett eksempler på at myndighetene utformer nye lover som skal motvirke korrupsjon. Problemet med disse lovene er at få kjenner til dem. Det er svak informasjonsflyt i det kongolesiske samfunnet, og mange borgere får ikke med seg relevant lovgivning eller regelverk som angår dem. Med andre ord er det en svak håndheving av lovverket.

Et fremskritt er det også at Kongo er med i EITI. Det har gjort at kongolesiske myndigheter må være mer åpne og transparente, og det blir lettere å avsløre korrupsjon og svart økonomi. På samme måte hjelper det at Kongo får lån fra store internasjonale banker. Lån fra banker som African Development Bank og Verdensbanken er viktig for kongolesisk økonomi. Disse bankene gir ut store lån forutsatt at landene gir dem innsyn i statlige prosjekter og dokumenter. Det tvinger Kongo til å øke åpenhet og transparens.

6.0 OPPSUMMERING

Hva er det med naturressurser som er så vanskelig? En rekke stater med enorme mengder ettertraktede naturressurser som olje, gass og mineraler er av verdens aller fattigste. Som det har blitt redegjort for i denne analysen er Kongo et av disse landene. Gjennom en caseanalyse har vi sett at til tross for å være et av verdens rikeste land på naturressurser, har Kongo et av de laveste BNP per innbygger i hele verden. Årsaken er et lite demokratisk styresett og at rikdommen kun kommer en liten gruppe mennesker til gode. Men det aller største problemet i Kongo er likevel korrupsjonen, som ødelegger for alle deler av økonomien og samfunnet.

Derfor er det også korrupsjon det kongolesiske samfunnet må ta tak i for å kunne forvalte naturressursene på en bærekraftig måte. Som presentert i denne oppgaven er det flere tiltak som kan innføres. Det er viktig med velutviklede institusjoner, lokale selskaper og lokal kompetanse, og en jevn fordeling av verdier. Men lite av dette vil fungere i Kongo hvis ikke landet får bukt med korrupsjonen.

6.1 Forslag til videre forskning

Det er flere deler av dette man kan forske videre på. For eksempel kan man gå mer detaljert inn på hvordan den økonomiske styringen fungerer i Kongo. Hva konkret kan man gjøre med økonomistyringen for å få bedre oversikt og en mer bærekraftig håndtering av naturrikdommen? Mer forskning på Kongos tidligere kolonihistorie, kan også være til hjelp. Kan årsaken til dagens omfattende korrupsjon ligge her? Er det sider og tankesett fra den belgiske administrasjonen i kolonitiden som har formet institusjonene og statsapparatet slik det er i dag?

Jeg vil understreke at det å styrke og innføre nye institusjoner, styrke lokal kompetanse og bekjempe korrupsjon, bare er noen tiltak som kan hjelpe Kongo på veien ut av ressursforbannelsen. Det finnes helt sikkert flere tiltak som kan fungere bra. Likevel mener jeg at disse tiltakene jeg har tatt for meg, er grunnleggende for å få etablert et godt og demokratisk samfunn, der innbyggerne har kontroll over naturressursene sine, der økonomien kan styrkes og rikdommen fordeles jevnere.

7.0 LITTERATUR

Assembe-Mvondo, S. (2015). National-level corruption risks and mitigation strategies in the implementation of REDD+ in the Democratic Republic of the Congo: An overview of the current situation. *U4 Issue*.

Bertelsmann Stiftung. (2018). BTI 2018 Country Report — Congo, DR. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.

Bertelsmann Stiftung. (2015, 29.oktober). *Transformation Index BTI - Understanding Transformation (with subtitles)* [Videoklipp]. Hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=i8imysK7HQY&t=32s>

Business Anti-Corruption Portal. (2016). DR Congo Corruption Report. Hentet fra <https://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/democratic-republic-of-the-congo/>

EITI. (2019). Hva er EITI? Hentet fra <https://www.eiti.no/hva-er-eiti/>

FN-sambandet. (2019). Kongo, Den demokratiske republikken. Hentet fra <https://www.fn.no/Land/Kongo-Den-demokratiske-republikken>

Gécamines. (2019). Who are we? Hentet fra <https://www.gecamines.cd/histoire.html>

Global Witness. (2019a). About us. Hentet fra <https://www.globalwitness.org/en/about-us/>

Global Witness. (2019b). Democratic Republic of Congo. Hentet fra <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/democratic-republic-congo/> - more

Hayes, K., & Burge, R. (2003). *Coltan Mining in the Democratic Republic of Congo: How tantalum-using industries can commit to the reconstruction of the DRC*: Fauna & Flora International Cambridge.

Humphreys, M., Sachs, J. D., Stiglitz, J. E. & Soros, G. (2007). *Escaping the resource curse*: Columbia University Press.

Karl, T. L. (2005). Understanding the resource curse. *Covering Oil: A Guide to Energy and Development*, 23.

Kvalnes, Ø. (2011). Skal vi danse? Om korrupsjon og moralsk ansvar. *Praktisk økonomi og finans*, 28(4), 35-42. Doi: 10.18261/issn.1504-2871

Le Billon, P. (2001). The political ecology of war: natural resources and armed conflicts. *Political Geography*, 20(5), 561-584. doi:10.1016/S0962-6298(01)00015-4

Le Billon, P. (2013). *Fuelling war: Natural resources and armed conflicts*: Routledge.

Leraand, D., & Solhjell, R. (2019). Økonomi og næringsliv i DR Kongo. Hentet fra https://snl.no/%C3%98konomi_og_n%C3%A6ringsliv_i_DR_Kongo

Morrison, K. M. (2013). Whither the Resource Curse? (Vol. 11, s. 1117-1125).

Moses, J. W., & Letnes, B. (2017). *Managing Resource Abundance and Wealth: The Norwegian Experience*: Oxford University Press.

Nupi. (2019). Uformell sektor. Hentet fra <https://www.nupi.no/Skole/Ordforklaringer/Uformell-sektor>

Pettinger, T. (2017). Dutch disease. *Economics Help*, November, 15.

Ross, M. (2003). The natural resource curse: How wealth can make you poor. *Natural resources and violent conflict: options and actions*, 17-42.

Ross, M. (2001). Does Oil Hinder Democracy? *World Politics*, 53(3), 325-361.

Sachs, J., & Warner, A. (1995). Natural Resource Abundance and Economic Growth. *NBER Working Paper Series*, 5398. doi:10.3386/w5398

Sachs, J. D., & Warner, A. M. (1997). Sources of Slow Growth in African Economies. 6(3), 335-376. doi:10.1093/oxfordjournals.jae.a020932

Sachs, J. D., & Warner, A. M. (2001). The curse of natural resources. *European Economic Review*, 827.

Sanderson, H. (2018). DRC's Gécamines says foreign mining companies to blame for country's lost wealth. *Financial Times*. Hentet fra <https://www.ft.com/content/85dd834e-f324-11e8-ae55-df4bf40f9d0d>

Solhjell, R. (2019). Den demokratiske republikken Kongo. Hentet fra https://snl.no/Den_demokratiske_republikken_Kongo

Store norske leksikon. (2014). Bruttonasjonalinntekt. Hentet fra <https://snl.no/bruttonasjonalinntekt>

Store norske leksikon. (2017). Bruttonasjonalprodukt. Hentet fra https://snl.no/bruttonasjonalprodukt_-_BNP

Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Transparency International. (2014). Overview of corruption and anti-corruption in the Democratic Republic of the Congo (DRC). Hentet fra https://www.transparency.org/whatwedo/answer/overview_of_corruption_and_anti_corruption_in_the_democratic_republic_of_co

Transparency International. (2019). Democratic Republic of the Congo. Hentet fra <https://www.transparency.org/country/COD>

Transparency International. (2019). What is corruption? Fight corruption. Hentet fra <https://www.transparency.org/what-is-corruption-fight-corruption>

UNDP. (2019a). FNs utviklingsprogram. Hentet fra <http://www.no.undp.org/>

UNDP. (2019b). Human Development Reports. Hentet fra <http://hdr.undp.org/en/2018-update>

The World Bank. (2019). GDP (current US\$). Hentet fra
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CD>

The World Bank. (2019). GNI per capita. Hentet fra
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD?locations=CD>

The World Bank. (2019). Life expectancy at birth, total (years). Hentet fra
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?locations=CD>